

Reagan's retoriek

Koude oorlogsretoriek als verantwoording van steun aan de Apartheid.

Onderzoeksseminar 3

Dhr. Langeveld

Sam van den Berg

3135063

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Koude Oorlog in zuidelijk Afrika; een historische context	5
Algemeen	5
Sovjet-Unie	5
Verenigde Staten	7
Beleid en argumentatie van 1981 tot 1985	8
Inleiding	8
Sovjet-Unie en Zuid-Afrika	8
Beleid van de Verenigde Staten	11
Beleid	12
Uitwerking van het beleid	14
Argumentatie	16
Economische belangen	17
<i>Putting money where the mouth is</i>	19
Strategische belangen	19
Rust in de regio	19
Verzetsbewegingen zijn terroristisch	20
Stimuleren van Botha	21
Verdere verloop	22
Conclusie	23
Literatuurlijst	26

Inleiding

Tijdens de cursus 'van Chroesjtsjov tot Gorbatsjov' werd de gehele, post-Stalinistische geschiedenis van de Sovjet-Unie behandeld. Een periode die begon in 1953 en pas twintig jaar geleden tot de geschiedenis ging behoren. Alles kwam aan bod, van het nationale landbouwbeleid tot de betrekkingen met de Verenigde Staten, van corruptie tot de verhoudingen met China. En Afrika? Ook de relatie met Afrika werd beschreven, in 15 pagina's om precies te zijn. Niet slecht voor het een na grootste continent op aarde, beschreven in 15 van de 800 pagina's aan geschiedenis en wereldpolitiek.¹

Tijdens de Koude Oorlog waren zowel de Sovjet-Unie als de Verenigde Staten nooit direct met elkaar in een oorlog verwickeld. Er werd met elkaar gestreden door inmenging in lokale en regionale geschillen over de gehele wereld, de Vietnamoorlog is hier het bekendste voorbeeld van. Op dezelfde wijze probeerden beide grootmachten aan invloed te winnen op het Afrikaanse continent. Bewegingen die tegen of juist voor de onafhankelijkheid streden, werden gesteund door een der partijen. Dit gebeurde onder andere in Angola, Mozambique, Soedan, Congo en Somalië. De situatie in Zuid-Afrika lag anders dan in bovengenoemde landen. Zuid-Afrika was al decennia een onafhankelijke republiek en geen kolonie. Desalniettemin waren er verzetsgroeperingen die zich vrijheidsstrijders noemden. Dit waren organisaties die streden tegen het onderdrukkende, racistische Apartheidssysteem. Van deze verzetsbewegingen was het *African National Congress* (ANC, huidige regeringspartij) tijdens de apartheid de grootste volksbeweging. Na vele jaren van geweldloos verzet richtte het ANC in 1961 een militante tak op: *Umkhonto we Sizwe* (Speer van de Natie). Deze guerrillabeweging kreeg vorm door de nauwe samenwerking met de *South African Communist Party* (SACP). Snel na de oprichting van Umkhonto vertrok de eerste vertegenwoordiging van SACP- en ANC-bestuurders naar Moskou om daar om steun te vragen voor hun verzet.

Zo werd een nationale strijd van een onderdrukte bevolking, een conflict dat de wereld aanging. De spanningen tijdens de Koude Oorlog kwamen voort uit het buitenlandbeleid van beide grootmachten dat zij op elkaar afstemden en waarbij ze tegenovergestelde belangen hadden. De sovjetsteun aan de onafhankelijkheidsoorlogen in zuidelijk Afrika was voor de Verenigde Staten de basis van hun beleid aangaande Zuid-Afrika en de regio. Dit resulteerde in een langdurig bondgenootschap van de Verenigde Staten met het Zuid-Afrikaanse apartheidsregime.

De vraag die in dit onderzoek beantwoord zal worden, is als volgt: *in hoeverre werd de sovjetbijdrage aan de apartheidstrijd in Zuid-Afrika gebruikt in de onderbouwing van het beleid van de Verenigde Staten aangaande Zuid-Afrika ten tijde van de Reagan regering.* Om tot een antwoord op deze vraag te komen zullen eerst een aantal deelvragen beantwoord moeten worden. Want, wat was de sovjetbijdrage aan de apartheidstrijd in Zuid-Afrika? Wat was het beleid van de Reagan regering t.o.v. Zuid-Afrika? En met welke argumenten werd dit beleid verantwoord?

¹ V.M. Zubok, *A Failed Empire: the Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev* (North Carolina 2007). R. Service, *The penguin history of modern Russia: from tsarism to the twenty-first century* (London 2009)

Hoewel de Koude Oorlog en de Apartheid beide langer duurden dan de eerste presidentsperiode van Reagan (januari 1981 tot januari 1985), is deze periode het meest interessant. Reagan gooide met zijn aantreden het roer om ten opzichte van zijn voorganger Carter, terwijl de apartheid in de internationale gemeenschap en de publieke opinie juist steeds scherper veroordeeld werd. Het is interessant om te onderzoeken hoe Reagan tegen deze stroom oproeide om zijn doelen te behalen, welke argumenten hij hiervoor gebruikte en of hier een ontwikkeling in zichtbaar is.

Er is al veel geschreven over het (buitenland) beleid van Reagan, ook met betrekking tot Zuid-Afrika. Er is veel geschreven over de effecten van dit beleid, maar er is nog niet veel geschreven over de *argumentatie* van zijn beleid. Dit maakt dit onderzoek ook relevant en de moeite waard om uit te voeren. Hoe werd het sceptisch ontvangen nieuwe beleid aan de man gebracht, zowel op straat als in het Congres. Welke argumenten waren er door de jaren heen nodig om dit beleid te verdedigen en in hoeverre werd de rol van de Sovjet-Unie in Zuid-Afrika hiervoor aangevoerd?

Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van zowel primaire als secundaire bronnen. Voor de historische context van de Koude Oorlog in (Zuid-) Afrika en de steun van de Sovjet-Unie aan de ANC en het SACP is er gebruik gemaakt van vele geschiedkundige onderzoeken. Na het scheppen van de historische context is er voor het vinden van primaire bronnen gebruik gemaakt van het digitale archief van de Amerikaanse overheid: *The Digital National Security Archives*. Uit dit archief heb ik honderden relevante beleidsstukken, persconferenties, hoorzittingen voor het congres en stukken van de geheime dienst geraadpleegd. Deze stukken verschaffen een goed beeld van wat het precieze beleid was dat Reagan en zijn regering met betrekking tot Zuid-Afrika nastreefden en hoe dit beleid beargumenteerd en onderbouwd werd.

Koude Oorlog in zuidelijk Afrika; een historische context

In dit eerste hoofdstuk zal een kader gegeven worden van de Koude Oorlog in zuidelijk Afrika, een historische context die noodzakelijk is om de situatie in Zuid-Afrika in de jaren tachtig in een goed perspectief te bezien.

Algemeen

De Koude Oorlog was niet alleen iets tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten onderling, via andere landen probeerden zij hun invloedsrol te vergroten. Het toonaangevende Britse tijdschrift op het gebied van de internationale betrekkingen, *The International Affairs*, vatte de situatie knap samen. *'The United States and the Soviet Union do not contend with each other directly, but rather through a filter of local and regional affairs. The relationship between the two superpowers is affected by, and affects, the politics of each region.'*² Dat dit tijdens de beginjaren van de Koude Oorlog nog niet het geval was in Afrika, had een goede reden. Noch de Verenigde Staten, noch de Sovjet-Unie had eerder voet aan land gezet in Afrika; er was geen geschiedenis van verbondenheid tussen de grootmachten en het Afrikaanse continent.

Toen Europa en Japan weer waren opgebouwd na de Tweede Wereldoorlog, had een deel van de koloniën zichzelf vrijgevochten. Het waren assertieve, onafhankelijke landen geworden die hun eigen weg kozen in de wereld. Het volgen van Europees leiderschap werd vaak gezien als iets om zich tegen af te zetten. Het nationalisme, of Afrikaans nationalisme, was de meest gesteunde stroming. Eigen, nationale belangen, werden door de kersverse zelfstandige staten boven diplomatieke belangen gesteld.³ In deze dekolonisatie ligt de basis voor de 'Koude Oorlog in Afrika'. Met het vertrek van de Europese, heersende mogendheden uit hun koloniën ontstond er een machtsvacuüm. Een vacuüm dat beide wereldmachten op een eigen manier gevuld wilden zien. Een vacuüm waar zij beiden ongehinderd in konden stappen, juist doordat historische verbanden ontbraken. De invulling die aan het machtsvacuüm werd gegeven, verschilde sterk per grootmacht. De Verenigde Staten plantten graag hun vlag in landen die economische of strategische waarde hadden. De Sovjet-Unie werd meestal *gevraagd* een vlag te komen planten bij de ondersteuning van de onafhankelijkheidsstrijd van verschillende landen.

Sovjet-Unie

De Sovjet-Unie werd pas werkelijk actief in Afrika tijdens de onafhankelijkheidsperikelen van Congo. De jonge onafhankelijke natie werd binnengevallen door haar voormalig Belgisch heerser en vroeg daarom steun bij de internationale gemeenschap. Toen de Verenigde Naties niet reageerde zoals Lumumba had gehoopt, vroeg hij expliciet de Sovjet-Unie om steun. Deze liet niet lang op zich

² *Policy Papers in International Affairs, number 25, Reassessing the Soviet Challenge in Africa, foreword*

³ *Ibidem, foreword*

wachten maar de samenwerking was van korte duur.⁴

De wijze waarop de Sovjet-Unie betrokken raakte in Congo, was representatief voor hoe het ging bij andere landen zoals in het geval van Guinee en Benin. Doordat de economische markten van de voormalig koloniën nog zo nauw verwickeld waren met het Westen, bleek het vaak lastig om de 'weg naar het socialisme' te blijven bewandelen. Ook de onrust binnen de jonge staten en de zich snel opvolgende staatsgrepen maakten dat de invloed van de Sovjet-Unie halverwege de jaren zeventig niet significant gegroeid was. Dit zou voor de Sovjet-Unie een reden geweest kunnen zijn voor de verheviging van de pogingen en middelen om aan invloed in Afrika te winnen.⁵

The People's Movement for the Liberation of Angola (MPLA) vroeg de Sovjet-Unie om steun in haar strijd tegen de Portugese overheerser die niet wilde vertrekken. Dit resulteerde halverwege de jaren zeventig in een Cubaanse troepenmacht met ervaring in het voeren van guerrillaoorlogen en grote aantallen sovjettrainers in Angola. Met deze voet aan de grond in Afrika was de Koude Oorlog ook daar uitgebroken; de Verenigde Staten zagen hun strategisch en economische belangen in zuidelijk Afrika in gevaar gebracht. Zeker omdat de in Mozambique gaande onafhankelijkheidsstrijd van de FRELIMO, onder leiding van Machel, al sinds 1961 gesteund werd door de Sovjet-Unie. Machel, die in 1975 president werd, werd beschouwd als de eerste echte Afrikaanse bondgenoot van de Sovjet-Unie.⁶ Kort na de aanstelling van Machel en de stationering van troepen in Angola, werd er in 1977 een aantal Sovjet-Cubaanse troepen verhuisd van Angola naar Ethiopië, om daar bescherming te bieden tegen de Somalische inval.⁷

De Sovjet-Unie bestempelde de sterke band met Angola, Mozambique en Ethiopië als '*the end of a period when Africa was a Western preserve*'.⁸ Deze Sovjet-Afrikaanse banden waren allen ontstaan doordat vrijheidsstrijders in nood vroegen om de hulp van een bondgenoot. De Sovjet-Unie nam deze taak graag op zich. Vanuit de communistische ideologie van gelijkheid en het antiekolonialisme dat hiermee samenhing, hadden meerdere sovjetleiders zich uitgesproken voor de steun aan groeperingen die stredden voor hun vrijheid.

Ook met betrekking tot Zuid-Afrika onderhield de Sovjet-Unie een langdurige, hechte band. Bij het besluit van de ANC om een guerrillabeweging te starten, samen met de SACP, was de brug naar Moskou snel geslagen. In 1962 kwam de eerste ANC-SACP delegatie naar Moskou om steun te vragen voor Umkhonto we Sizwe.⁹ Deze steun bestond aanvankelijk uit de training van 20 groepen voor de gewapende strijd tegen het Apartheidsregime. Dit breidde zich snel uit tot verschillende, door de Sovjets bemande trainingskampen in de USSR, Tanzania, Angola en Mozambique.

⁴ R. van Reybroyck, *Congo : een geschiedenis* (Amsterdam 2010) 316

⁵ M. Clough, 'Reassessing the Soviet Challenge in Africa'. *Policy Papers in International Affairs* 25 (1986) 71-76

⁶ *Ibidem* 3

⁷ D.E. Albright, *Africa and International Communism* (Londen 1980) 34. M. Clough, 'Reassessing the Soviet Challenge in Africa', 2

⁸ T.H. Etzold and J.L. Gaddis, *Containment, documents on American policy and strategy; 1945-1950* (New York 1978) 1

⁹ K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union: from communist international to Commonwealth of Independent States* (Londen 1993) 225

Verenigde Staten

De Amerikanen gaven een andere invulling aan hun beleid met betrekking tot Afrika dan de Sovjets. Waar de Sovjet-Unie ideologische belangen voorop stelde, zoals *antikolonialisme* en *vrijheid*, zagen de Verenigde Staten hun belang in economische en strategische waarden. Het door de Amerikanen gesteunde anti-imperialisme bleef beperkt tot een resolutie binnen de VN, want *'at no time did we press Britain, France, or The Netherlands for an immediate grant of self-government to their colonies.'*¹⁰

De economische belangen betroffen het doel om de toegang tot essentiële grondstoffen uit Afrika te verzekeren. Een opkomende noodzaak gezien het feit dat bevriende Europese mogendheden van het continent verdwenen.¹¹ Daarnaast zagen de Verenigde Staten strategische redenen om, bijvoorbeeld, de *Cape Sea Route* niet in gevaar te brengen. Via deze route langs zuidelijk Afrika verliep 80% van het transport van olie die voor het Westen bestemd was. Deze kustlijn was dus strategisch van groot belang voor de Verenigde Staten en het Westen.¹²

Met het Vietnam-trauma nog vers in het geheugen, weerhield de Amerikaanse overheid zich van de meeste vormen van openlijke inmenging. Amerika oefende invloed uit door middel van geheime CIA-operaties, ontwikkelingshulp en economische betrekkingen.¹³ Hierin kan de Angola-oorlog als keerpunt gezien worden in de betrekkelijk lauwe Amerika-Afrika verhoudingen. Kissinger gaf aan dat *'the United States had to worry about the Soviet Union's attempts to use Angola as a "springboard" for black guerilla movements in Rhodesia, Namibia and South Africa and for the subversion of other black states.'*¹⁴ De angst voor het domino-effect heerste.¹⁵ Dit was het einde van de detente tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie in Afrika; de communistische invloeden in zuidelijk Afrika moesten *contained* worden, aldus Carter. De Verenigde Staten leverden wapens aan de andere in de Angola-oorlog strijdende partij: UNITA. Dat de leider van die groepering, Jonas Savimbi, een Maoïst was, was op dat moment van ondergeschikt belang.¹⁶

De betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Zuid-Afrika waren betrekkingen met het Apartheidsregime. Van verdere Amerikaanse contacten met oppositionele groeperingen in Zuid-Afrika was geen sprake tot het einde van de jaren tachtig. Door de angst voor het domino-effect en onrusten in de regio steunden de Verenigde Staten op Zuid-Afrika als economische en militaire grootmacht in de regio om uitbreiding van de communistische invloeden tegen te gaan.

10 R.S. Walters, *American & Soviet Aid: A Comparative Analysis* (Pittsburgh 1970) 9

11 R.M. Price, 'U.S. foreign policy in Sub-Saharan Africa: national interest and global strategy'. *Policy Papers in International Affairs* 25 (1978) 1.

I. Greig, *The communist challenge to Africa: An analysis of contemporary Soviet, Chinese and Cuban policies* (Sandton 1977) 49

12 E. Lemarchand, *American policy in southern Africa; the stakes and the stance* (Washington D.C. 1981) 6, 47.

D. Rees, 'Soviet Strategic Penetration of Africa'. *Conflict Studies* 77 (1976) 3

13 P. Darby, *Three faces of imperialism: British and American Approaches to Asia and Africa 1870-1970* (London 1987) 144

14 R.K. Massie, *Loosing the Bonds: The United States and South Africa in the Apartheid Years* (New York 1997) 383

15 Darby, *Three faces of imperialism*, 195

16 Massie, *Loosing the Bonds*, 375

Beleid en argumentatie van 1981 tot 1985

Inleiding

In het licht van de tweede oliecrisis van 1979 en de economische neergang van 1980 werd Ronald Reagan verkozen als president van de Verenigde Staten. Hij won de verkiezingen onder andere dankzij de campagnebelofte dat er, ondanks de recessie, meer aan defensie uitgegeven zou worden en de belastingen omlaag zouden gaan. Toch presenteerde hij zichzelf voornamelijk als een man die *tough on communism* was. Dit was sinds J.F. Kennedy een vast onderwerp tijdens de verkiezingscampagne, iedere kandidaat zou *tougher* zijn dan de tegenkandidaat of de zittende president, zo ook Ronald Reagan.

Het was duidelijk dat na zijn inauguratie op 20 januari 1981 het roer om zou gaan op verschillende terreinen. Een van deze terreinen was de buitenlandpolitiek aangaande zuidelijk Afrika. President Carter had niet bepaald vrienden gemaakt in Pretoria, *'he used the stick, not the carrot'*.¹⁷ Dit resulteerde in een, door de Zuid-Afrikaanse geheime dienst georganiseerde, mediacampagne tegen president Jimmy Carter.¹⁸ Reagan zou het anders doen met het buitenlandbeleid. Allereerst met het verhogen van de defensie-uitgaven omdat de Sovjet-Unie sinds 1970 ruim 300 miljard meer aan defensie zou hebben uitgegeven dan de Amerikanen.¹⁹ Daarnaast was er zijn Reagan-doctrine, waarin hij steun betuigde aan *'those who are risking their lives on every continent from Afghanistan to Nicaragua to defy Soviet-supported aggression (...).'*²⁰

Door de verkiezingsretoriek van Reagan was te verwachten dat zijn nieuwe beleid aangaande zuidelijk Afrika voornamelijk onderbouwd werd met 'het communistische gevaar'. Maar wat hield dan precies in: het rode gevaar op dat moment, in Zuid-Afrika? Onderbouwen primaire bronnen deze verwachting? In dit hoofdstuk zullen deze vragen beantwoord worden met behulp van zowel secundaire literatuur over de sovjetinvloed in Zuid-Afrika als secundaire literatuur en primaire bronnen uit de *Digital National Security Archives* wanneer het gaat om het Amerikaanse beleid en de onderbouwing ervan.

Sovjet-Unie en Zuid-Afrika

Aan het begin van de jaren 80 stond het door de Sovjet-Unie gesteunde verzet tegen de Apartheid stevig in de schoenen. De eerste contacten tussen de Sovjet-Unie en het ANC met betrekking tot het gewapende verzet van Umkhonto we Sizwe vonden plaats in 1962. Sinds de eerste verzoeken voor militaire training in 1962 waren er vanaf 1979 permanent tientallen specialisten vanuit de Sovjet-Unie in Angola gestationeerd om honderden Zuid-Afrikanen op te leiden. Grote groepen

17 C. Coker, *The United States and South Africa: 1968-1985 Constructive Engagement and its Critics* (Durham 1986) 49

18 G. Winter, *Geheim agent voor Zuid-Afrika: 16 jaar in dienst van de BOSS* (Amsterdam 1981) 519

19 President Ronald Reagan, *Address before a Joint Session of the Congress on the Program for Economic Recovery, February 18, 1981* - *Digital National Security Archives*.

20 President Ronald Reagan, *State of the Union, February 1985* - *Digital National Security Archives*.

guerrillastrijders werden daar door de Sovjets opgeleid op het gebied van militaire tactiek, handgevechten en het gebruik van communicatieapparatuur.²¹

Angola was niet de enige basis voor Umkontho. Tegen het einde van de jaren zeventig, met de steun van de nieuwe president in Tanzania, Nyere, had de ANC een goede band met alle landen in de regio, behalve met Malawi en Zaire. Deze basis werd nog eens verstevigd door de Soweto rellen in 1976. Dit was een van de grootste opstanden tegen het apartheidsregime tot dan toe, waarbij veel jongeren omkwamen. Dit leidde tot meer jonge, zwarte Zuid-Afrikaanse nationalistenvrijwilligers die bereid waren te vechten voor hun vrijheid; een grote nieuwe aanwas voor het gewapende verzet van het ANC.

Dit leidde aan het begin van de jaren tachtig tot een grote toename van het aantal sabotage- en guerrilla-acties van Umkontho op Zuid-Afrikaans grondgebied. 1981 was het jaar waarin de meeste aanslagen plaatsvonden tot op dat moment.²² De aanslagen die de meeste angst inboezemden bij de Zuid-Afrikaanse overheid vonden plaats in 1982 en 1983. Eerst was er de aanslag in bij de kernenergiecentrale 'Koeberg' tijdens de 70^e verjaardag van het ANC. Daarnaast was er de bloedige aanslag in *church street* in mei 1983. Hierbij kwamen 19 mensen om.²³

De premier van Zuid-Afrika, de voormalig minister van defensie, P.K. Botha, veroordeelde deze aanvallen scherp. Als bedenker van de zinsnede '*a total onslaught by the communists*' om defensiebegroting te kunnen verhogen, had hij het in een reactie op deze aanvallen over een communistische overname.²⁴ Hoewel de Sovjet-Unie inderdaad een belangrijke rol heeft gespeeld in de aanloop naar deze aanslagen door het geven van trainingen, wapens en andere middelen zijn de aanslagen gepleegd door nationalistische Zuid-Afrikanen. Botha benaderde alleen het topje van de ijsberg, terwijl de aanslagen uit werden gevoerd door Zuid-Afrikanen, om de situatie daar te veranderen. Botha zou de oplossing binnen de eigen grenzen moeten zoeken.²⁵ Zowel letterlijk als figuurlijk.

De guerrilla-aanvallen vonden namelijk hun oorsprong, hoewel vanuit naburige landen uitgevoerd, in een nationalistische beweging die onderdrukt en verbannen werd in Zuid-Afrika. Buurlanden werden slechts gebruikt als trainingskamp en uitvalsbasis. Als reactie hierop bedacht minister van defensie, Botha, zijn eigen doctrine: *constellation of southern African states*. Hierin wilde hij buurlanden verenigen in een anticommunistische beweging. De CONSAS kwam niet van de grond doordat Botswana, Lesotho, Swaziland, Namibië, Zimbabwe, Malawi en Zambia niet hetzelfde dachten over het communistisch gevaar als Zuid-Afrika. De CONSAS stierf rond 1980 een zachte dood. Om de '*total onslaught of South-Africa*' toch te voorkomen besloot Botha te kiezen voor een politiek van destabilisatie door de buurlanden waar zich apartheidstrijders bevonden binnen te vallen. Twee weken nadat Reagan geïnaugureerd was voor zijn eerste ambtstermijn, voelde Botha zich moreel gesteund. Zuid-Afrika viel Mozambique en Angola binnen.²⁶ In Maputo, de hoofdstad van

21 TA.W. Marx, *Lessons of Struggle: South African internal opposition, 1960-1990* (Oxford 1992) 158

22 V. Shubin, *ANC: a view from Moscow* (Bellville 1999) 228

23 Archief Umkontho we Sizwe

24 Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union*, 225

25 Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union*, 228

26 J. Barber en J. Barratt, *South Africa's Foreign Policy: the search for status and security 1945-1988* (Cambridge 1990) 253

Mozambique, pleegde een speciale eenheid van het Zuid-Afrikaanse leger een aanval op ANC-kantoren, waarbij dertien medewerkers gedood werden.²⁷ In 1982 viel Zuid-Afrika Lesotho binnen, eveneens een aanval waarbij veel ANC-leden gedood werden. Deze aanvallen werden in de internationale gemeenschap als schendingen van soevereiniteit veroordeeld. De veroordelingen door de Verenigde Naties werden zelfs door de Verenigde Staten gesteund.

Dit soort aanvallen werden in het begin van de jaren tachtig veelvuldig uitgevoerd. Soms zeer openlijk, soms zeer verdekt tijdens geheime operaties. Als militaire grootmacht in een regio waar buurlanden ofwel net een zelfstandige staat waren, of daar nog naar op weg waren, kon Zuid-Afrika doen wat hij wilde. De druk van de internationale gemeenschap had zichtbaar weinig effect op de Zuid-Afrikaanse regering. Namibië was nog steeds onder Zuid-Afrikaanse hoede, terwijl de VN daar al vanaf 1968 officieel zeggenschap had.

Met deze krachtpatserij lukte het de Zuid-Afrikaanse regering om buurlanden rond de tafel te krijgen en afspraken te maken over het huisvesten van 'communistische' of 'terroristische' bewegingen; zoals het ANC. Deze tactiek had effect en leidde tot het Nkomati-akkoord in 1984; waarbij Mozambique en Zuid-Afrika elkaars grenzen zouden accepteren en geen steun meer zouden verlenen aan verzetsgroepen. Dit tot afkeuring van de Sovjet-Unie.²⁸ Een gelijke overeenkomst, het Lusaka-akkoord, werd getekend met de Angolese overheid na, in 1982, in het geheim gestarte gesprekken tussen de Zuid-Afrikaanse overheid en de MPLA.²⁹

Zo werd de regio, zij het op papier, een regio waar de rust terugkeerde. De opgestelde overeenkomsten hadden het effect dat de ANC en SACP naar andere trainingslocaties moesten verhuizen voor hun troepen van Umkontho we Sizwe. Dit bracht de ANC en SACP dichterbij de Sovjet-Unie. De verhuizingen waren kostbare operaties die grotendeels door de Sovjet-Unie en Oost-Duitsland werden bekostigd. De militaire bases verhuisden heen en weer tussen Angola, Mozambique, Tanzania en Zambia.³⁰ Ook in de loop van de jaren tachtig bleef de Sovjet-Unie de ANC en SACP steunen in hun gewapende strijd, aangemoedigd door internationale steun voor deze groeperingen en VN-sancties tegen de Zuid-Afrikaanse overheid.

Niet alleen de ANC en het SACP deden vaker en indringender beroep op hun bondgenoot. Ook de regeringen van Angola, Mozambique, Lesotho, Swaziland, Botswana, Zambia en Zimbabwe haalden hun banden met de Sovjet-Unie aan, om wapens en militair materieel aan te schaffen. Er vond een wapenwedloop en sterke polarisatie plaats tussen Zuid-Afrika enerzijds en de rest van de regio anderzijds.³¹ De Sovjet-Unie onderstreepte tijdens de jaarlijkse *Africa liberation day* nog de band met de ANC en het SACP en de onvoorwaardelijke steun aan hen.³² Desalniettemin vond er in 1983 een eerste gesprek plaats tussen het ANC en de Verenigde Staten. Dit liep op niets uit, aangezien *'The Western nations offered only words, while the Soviet Union and East Germany provided*

27 N. Mandela, *Een lange weg naar de vrijheid* (2004) 467

28 Massie, *Loosing the Bonds*, 84

29 S. Ellis en T. Sechaba, *Comrades against Apartheid: The ANC & the South African Communist Party in Exile* (London 1999) 137

30 Shubin, *ANC: a view from Moscow*, 248

31 K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union*, 233

32 Shubin, *ANC: a view from Moscow*, 296

*money, weapons, and training.*³³ Daarnaast lag er de Amerikaanse eis dat de ANC banden met de SACP en de communistische partij in de Sovjet-Unie moest verbreken en gewapend verzet moest afzweren.

De ANC ging verder, gesteund door de veroordeling van de Apartheid tijdens de VN conferentie over racisme in 1984 en de toekenning van de Nobelprijs van de vrede aan Desmond Tutu in datzelfde jaar. Deze prijs werd toegekend naar aanleiding van zijn jarenlange strijd tegen de Apartheid en de toespraken die hij daarover gaf over de hele wereld; Tutu speelde een grote rol bij de *agendasetting* van de Apartheid als internationaal vraagstuk.

Deze stimulansen voor de ANC en SACP verstevigden de banden met de Sovjet-Unie, die hen al die jaren trouw steunde.³⁴ Gedurende de jaren tachtig bleven de jaarlijkse bezoeken in Moskou belangrijke momenten voor de samenwerking. Zo was Olivier Tambo zelfs op de begrafenis van Leonid Brezjnev in 1982.³⁵ Dankzij de steun van voornamelijk de Sovjet-Unie, maar ook van Oost-Duitsland, Tsjechië en Cuba, was Umkontho we Sizwe in staat om voor 600 miljoen Rand aan schade toe te brengen sinds de start van hun acties tot halverwege de jaren tachtig.³⁶

Beleid van de Verenigde Staten

Met Reagan als nieuwe president van de Verenigde Staten zou het een strijd tegen het communisme beloven. Met zijn doctrine pleitte hij voor steun aan elke groepering die vocht tegen het communisme en dus voor de vrijheid. Vanuit deze basis was te verwachten dat Reagan positief stond tegenover Zuid-Afrika dat streed tegen het 'door communisten geleidde' ANC. Althans, dit is hoe de Zuid-Afrikaanse regering het graag had gezien.³⁷ Na zijn verkiezing in 1980, was Reagan een lichtpunt voor Zuid-Afrika. Met een Republikeinse meerderheid in de Senaat en Congres groeiden de kansen voor de Zuid-Afrikaanse regering. De hoop van apartheidstrijders over de wereld vervloog.³⁸ Voor het ministerie van buitenlandse zaken van de Verenigde Staten kwam Chester Arthur Crocker aan het hoofd te staan van zaken aangaande Afrika. Een wetenschapper die de voorafgaande jaren veel had geschreven over de dekolonisatie en onafhankelijkheid. Een man die schreef dat '*most Africanists are to the left of Trotsky*'³⁹, om een beeld te geven van zijn opvattingen. Onder de regeringsmedewerkers was de heersende gedachte dat het enige waar Afrika voor diende, was om sovjetexpansionisme tegen te werken. Crocker illustreerde dit later met een mooi voorbeeld van zijn president; '*All Reagan knows about southern Africa, is that he's on the side of the whites.*'⁴⁰ Weliswaar gebracht als grap, maar helaas de jammerlijke waarheid.

Crocker startte zijn ambtelijke periode met een werkbezoek aan Afrika. Twee weken na beëdiging

³³ Massie, *Loosing the Bonds*, 493

³⁴ S. Ellis en T. Sechaba, *Comrades against Apartheid*, 200

³⁵ Shubin, *ANC: a view from Moscow*, 235

³⁶ *Ibidem* 269

³⁷ K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union*, 227

³⁸ Massie, *Loosing the Bonds*, 479

³⁹ *Ibidem* 481

⁴⁰ *Ibidem* 485

sprak hij met een groot aantal Afrikaanse leiders om kennis te maken en om de mogelijkheden en het draagvlak voor het beleid te onderzoeken.

Beleid

Het beleid van Crocker met betrekking tot Zuid-Afrika is gebaseerd op twee diplomatieke termen. Allereerst werd het beleid van *'interlinkage'* bedacht. Dit duidt op de verbondenheid tussen de Sovjet-Cubaanse ondersteuning in Angola en de Zuid-Afrikaanse bezetting van Namibië. Het was een sluwe presentatie van belangen: de illegale bezetting van Namibië werd door de aanwezigheid van communisten in Angola 'verantwoord'. Hierdoor lag een oplossing niet meer in Pretoria's bezetting maar in de Sovjet-Cubaanse aanwezigheid.⁴¹ Door handig gebruik van deze situatie heeft Crocker van de Zuid-Afrikaanse bezetting niet alleen een regionaal maar ook een globaal probleem gemaakt. Zuid-Afrika zou pas vertrekken uit Namibië onder de voorwaarde dat de Sovjet-Cubaanse militaire ondersteuning zich uit Angola zou terugtrekken. Deze *interlinkage* werd het nieuwe speerpunt van de Amerikaanse overheid met betrekking tot Afrika: het oplossen van de Namibië-Angola problematiek. De tweede diplomatieke term was de overkoepelende titel voor het beleid: *constructive engagement*. Dit hield in dat de Verenigde Staten de betrokken partijen in de regio op een constructieve manier benaderde. Het doel was om een goede verstandhouding op te bouwen om aan de onderhandelingstafel te kunnen gaan plaatsnemen.

Naast deze twee termen bestond het beleid uit een groot aantal maatregelen om het communisme niet aan invloed te laten winnen in Afrika. Hiermee was anticommunisme de basis waarop het beleid uitgevoerd zou moeten worden. Tijdens Crocker's beleidspresentatie voor de *Foreign Relations and National Security Committee* in augustus 1981 worden de speerpunten en aandachtspunten van de Reagan's buitenlandbeleid besproken. Hierbij werd het anticommunisme als het streven naar vrede en veiligheid centraal gesteld. Het ging hierbij om de ondersteuning door de Verenigde Staten aan *'open market opportunities'* en *'working democratic institutions'*.⁴² In dit alles is het anticommunisme sterk te voelen. Crocker gaf niet aan dat ze niet willen samenwerken met communistische landen, maar omschreef waar de Verenigde Staten wel in geïnteresseerd waren. Communisme werd hierbij in alle facetten uitgesloten.

Dit anticommunisme werd des te meer zichtbaar wanneer Crocker zijn zorgen uitsprak over de sovjetinvloed in Afrika:

'The Soviets seek to exploit for their own ends existing differences and actual conflict, and they seek to create and sustain situations of conflict from which they can profit. (...) The activities of the Soviets and their partners threaten the security of Africa in every corner of the continent, and in accordance with our objectives

⁴¹ Assistant Secretary Chester Crocker, *Statement and Testimony before a Subcommittee of the House of Foreign Affairs Committee*, 15 februari 1983 - Digital National Security Archives.

⁴² Assistant Secretary Chester Crocker, *Address before the Foreign Relations and National Security Committee of the American Legion*, 29 augustus 1981 - Digital National Security Archives.

the United States is working to frustrate these activities and to help African states resist them'.⁴³

Crocker liet er geen misverstand over bestaan dat de Verenigde Staten aandacht hadden voor 'het welzijn van vrienden' in Afrika om verzet te bieden tegen de communisten. Als een ware globalist betrok hij het Afrikaanse continent bij de wereldpolitiek door te benadrukken dat Afrika geïntegreerd is in het politieke systeem van de wereld. De Verenigde Staten moesten beseffen dat Afrika geen buffer is voor de effecten van destabilisatie (lees: communisme).⁴⁴ Als voorbeeld wordt hierin de lastige economische situatie van nieuw onafhankelijke staten tijdens de economische recessie genoemd. Deze situatie was iets waar 'anderen' graag misbruik van zouden willen en kunnen maken. Om dit te voorkomen, was er de opkomst van ontwikkelingshulp als politiek middel tijdens de Koude Oorlog: *'Our bilateral assistance program will be an indispensable element in Africa during this period'*⁴⁵.

De punten van *interlinkage*, *constructive engagement* en vrede/veiligheid werden allen onderbouwd vanuit het Amerikaanse eigenbelang. Zelfs als het ging over het belang van veiligheid en rust in een regio, openlijke handel, toegang tot grondstoffen, de Afrikaanse bevolking, van de ontwikkeling van de Afrikaanse economieën; het ging allemaal om het eigenbelang. Dit kwam door de presentatie van feiten dat het niet-communistische het hogere doel is. Wanneer het Oosten wat wint, verliest het Westen.

In de peilers van het beleid van Crocker was wel een duidelijke prioriteitenstelling aangegeven. Dit blijkt uit verschillende beleidstukken. Allereerst uit de toespraak van regeringsmedewerker Lyman voor het Congres. Ten tweede uit de door Crocker voorbereide besprekingen tussen Reagan en Botha. De prioriteitenstelling plaatst de problematiek van de apartheid onder aan de agenda van ontwikkelingen in de regio:

*"The specific components of our regional approach include: First, internationally recognized independence for Namibia; second, internationally supported programs of economic development in all the developing countries of the region; third, a negotiated framework that will permit agreement on the issue of withdrawal of Cuban troops from Angola; fourth, détente between South Africa and the other states in the region; and fifth, peaceful, evolutionary change in South Africa itself away from apartheid and toward a system of government to be defined by South Africans themselves, but firmly rooted in the principle of government by consent of the governed."*⁴⁶

⁴³ Assistant Secretary Chester Crocker, Address before the Foreign Relations and National Security Committee of the American Legion, 29 augustus 1981 - Digital National Security Archives

⁴⁴ Massie, *Loosing the Bonds*, 483

⁴⁵ Deputy Assistant Secretary Lyman, Prepared Statement before the Subcommittees on International Economic Policy and Trade, and on Africa, of the House Foreign Affairs Committee, December 2, 1982 - Digital National Security Archives

⁴⁶ Deputy Assistant Secretary Lyman, Prepared Statement before the Subcommittees on International Economic Policy and Trade, and on Africa, of the House Foreign Affairs Committee, December 2, 1982 - Digital National Security Archives

Deze stelling van prioriteiten is vaak punt van kritiek geweest in het Congres. Crocker werd erop afgerekend in maart 1982. Wanneer hij het verwijt kreeg dat hij maar “een zin of twee” heeft geschreven over de apartheid, in zijn gehele beleid.⁴⁷ Crocker verdedigde zich door te ontkennen en aan te geven dat Zuid-Afrika net zo behandeld zou worden als alle andere staten waar mensenrechten in het geding zijn.⁴⁸ Achteraf lijkt deze bagatellisering van de Apartheid meer een bevestiging van de beschuldiging dan een verdediging er tegen.

Tijdens de ontwikkeling van het nieuwe beleid van Crocker was er ook een andere instantie bezig met een advies over het Amerikaanse beleid wat betreft zuidelijk Afrika. Onder leiding van de Afrika deskundige Congreslid Dhr. Wolpe kwam de subcommissie die zich bezig hield met zuidelijk Afrika in 1981 met het advies om meer oppositie te voeren tegen de apartheid en om meer druk uit te oefenen op een veranderende invulling van de Zuid-Afrikaanse samenleving door *power sharing*. Daaraan verbond de commissie acties zoals het aanscherpen van het huidige wapenembargo, een embargo op nucleaire middelen, een halt op verdere investeringen van Amerikaanse bedrijven en het vergroten van de voorraden van uit Zuid-Afrika afkomstige mineralen, met het oog op mogelijke verdere sancties. Ook adviseerde Wolpe dat de overheid moest stimuleren dat bedrijven de Sullivan-code zouden naleven. Dit was een lijst aan voorwaarden voor verantwoord ondernemen in Zuid-Afrika ten tijde van apartheid.⁴⁹ Ondanks dat dit als een grondig en breed gedragen advies werd gezien, liet Crocker het geheel links liggen. Pas later, halverwege de jaren 80, zou hij hierop terugkomen.

Uitwerking van het beleid

Om de veiligheid te vergroten en de sovjetinvloed te verkleinen wilden de Amerikanen een vertrouwensband ontwikkelen met alle landen in de regio. Belangrijk hierbij is dat Crocker niet inging op de interne situatie in Zuid-Afrika: *‘In South Africa, the region’s dominant country, it is not our task to choose between black and white’*. Dit betekende niet dat tijdens de eerste Reagan periode de Apartheid werd vergoelijkt. Reagan en Crocker benadrukten regelmatig dat de Apartheid een afkeurenswaardig en racistisch systeem is dat zou moeten verdwijnen. In bijna iedere verklaring, interview of beleidsstuk werd genoemd dat de politiek van Apartheid verwerpelijk of te veroordelen was.⁵⁰ *‘Morally repugnant’* zoals Reagan het graag noemde.⁵¹ Van deze veroordelingen zijn er velen te vinden in de beleidsstukken, presentaties of hoorzittingen.⁵²

Ondanks de veroordeling van de apartheid, bouwden de Verenigde Staten een nauwe band op met Zuid-Afrika; door het beleid van de *constructive engagement*. Dit blijkt ook uit de verslagen van de

⁴⁷ Assistant Secretary Abrams, Assistant Secretary Crocker, Testimony before two subcommittees of the House Foreign Affairs Committee, 9 Maart 1982 - Digital National Security Archives

⁴⁸ Assistant Secretary Abrams, Assistant Secretary Crocker, Testimony before two subcommittees of the House Foreign Affairs Committee, 9 Maart 1982 - Digital National Security Archives

⁴⁹ Massie, *Loosing the Bonds*, 442

⁵⁰ Secretary Haig, voor National Foreign Policy Conference for editors and broadcasters, Washington 15 februari 1984 - Digital National Security Archives. Representative Alan Key, statements before the United Nations General Assembly, 13 december 1984 - Digital National Security Archives

⁵¹ Elliot Abrams, Statement before two Subcommittees of the House Foreign Affairs Committee, 12 Juni 1982 - Digital National Security Archives

⁵² Assistant Secretary of State Crocker, Statement and Testimony before a Subcommittee of the House Foreign Affairs Committee, 15 februari 1983 - Digital National Security Archives

gesprekken met de minister van Defensie, Haig en Botha. ‘(...)we felt a policy of constructive engagement with South Africa which would lead to progress on a number of issues in the region - rather than a policy of confrontation.’⁵³ Door het vertrouwen en de hoop in veranderingen van president Botha, kon hij rekenen op steun als blijk van aanmoediging. Zolang die hervormingen in zicht waren konden de Verenigde Staten een goede vriend zoals Zuid-Afrika niet in de kou staan, zo was de redenering.⁵⁴ Echter, dat er niet veroordelend gereageerd werd bij de meest grove schendingen van mensen- of international recht, gaf de Zuid-Afrikaanse regering een *carte blanche* om huis te houden in eigen land en de regio.

In de praktijk kwam het erop neer dat er geen sancties meer werden aangenomen die het invallen en bezetten van gebieden van buurlanden door Zuid-Afrika veroordeelde. Er werden geen extra sancties aangenomen om dit te af te straffen. Waar (bijna) de gehele VN Veiligheidsraad steun bood aan een resolutie ter afkeuring van apartheid of sancties tegen Zuid-Afrika, was er de Amerikaanse veto of onthouding. Wel bleef het in 1963 ingestelde wapenembargo gelden. Althans, het was nog niet opgeheven. Overtreders van dit embargo, zoals Israël en de Verenigde Staten werden niet gecontroleerd of aangepakt.⁵⁵ Niet alleen binnen de Verenigde Naties ontving Zuid-Afrika steun van Amerika, ook in het IMF gaf de bondgenoot voordelen aan de Zuid-Afrikaanse regering, deze steun leverde een voordeel van verleende financiële steun van minimaal één miljard dollar.⁵⁶ Sommige sancties werden door de Verenigde Staten zelfs versoepeld en minder nauw genomen. Een goed voorbeeld hiervan is een sanctie aangaande de verkoop van verschillende producten aan de Zuid-Afrikaanse politie. Vanaf 1982 was het weer toegestaan om ICT-onderdelen en stroomstoters te verhandelen.⁵⁷

Premier Botha greep deze Amerikaanse steun aan om de Zuid-Afrikaanse problemen nog breder uit te meten als een omsingeling van Zuid-Afrika door communisten. Dit deed hij in de hoop de Amerikaanse steun te kunnen behouden.⁵⁸ Echter, niet deze oproep, maar de oproep tot hervormingen werd gebruikt als motief voor in de Amerikaanse steun voor Zuid-Afrika. Een referendum in 1983 waarin een aantal van Botha’s hervormingen werd goedgekeurd was voor Reagan en Crocker de reden om door te gaan met de diplomatiek van *constructive engagement*. De komende hervormingen van Botha zouden ‘a new milestone in the modern history of white South-Africa’ zijn en ‘a step which opens the way to constructive evolutionary change’.⁵⁹ Hierbij ging het om kleine stappen in het opheffen van wetten tegen interraciale huwelijken of seksuele handelingen. Ook werd er een 3 kamerstelsel geïntroduceerd, waarbij er een parlementaire kamer

53 Gesprek tussen Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Dhr. Haig en Zuid-Afrikaanse Minister van Buitenlandse Zaken Dhr. Botha, 16 May 1981 - Digital National Security Archives

54 Massie, *Loosing the Bonds*, 485

55 K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union*, 231

56 Massie, *Loosing the Bonds* 497

57 Massie, *Loosing the Bonds* 496

58 K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union* 233

59 C. Coker, *The United States and South Africa: 1968-1985 Constructive Engagement and its Critics* (Durham 1986) 173

kwam met kleurlingen en Indiërs. Een flinke stap voor conservatieve Afrikaners, maar door de Westerse publieke opinie vooral onthaald als een cosmetische hervorming.⁶⁰

Argumentatie

De Zuid-Afrikaanse regering onderdrukte het verzet tegen de Apartheid met het argument van anticommunisme. Communisten waren zij die tegen de segregatie van witten en zwarten zijn, het ANC was een *'small clique of blacks and whites, controlled by the Kremlin'* en de minister van defensie verkondigde dat er 500 Sovjet tanks aan de Zuid-Afrikaanse grens stonden om binnen te vallen.⁶¹ Hoewel bovenstaande haast niet serieus te nemen is, met de historische kennis van nu, geeft een Zuid-Afrikaanse defensie notitie uit 1982 blijk van serieuze angst:

*"The ultimate aim of the Soviet Union and its allies is to overthrow the present body politic in the Republic of South Africa and to replace it with a Marxist oriented form of government to further the objectives of the USSR, therefore all possible methods and means are used to attain this objective. This includes instigating social and labour unrest, civilian resistance, terrorist attacks against the infrastructure of the Republic of South Africa. This onslaught is supported by a worldwide propaganda campaign and the involvement of various front organisations and leaders."*⁶²

Met het anticommunisme als argument voor het beleid van destabilisatie in de regio, zou het goed kunnen dat de Verenigde Staten dit beleid steunde met dezelfde argumenten. Dit blijkt na bestudering van de primaire bronnen over het beleid van Reagan en Crocker aangaande zuidelijk Afrika echter niet geheel het geval.

Zoals eerder beschreven was Reagan tijdens zijn presidentscampagne en Crocker tijdens het samenstellen van het beleid aangaande zuidelijk Afrika beiden anticommunistisch geïntereerd. Reagan heeft tijdens zijn presidentschap meermaals overtrokken waarheden verkondigd over het communisme in Zuid-Afrika en de anti-apartheidsbewegingen. Uit de bronnen blijkt dat dit, voor zover deze argumentatie gebruikt werd, plaats vond aan de beginperiode van Reagan's eerste ambtstermijn. Het beste voorbeeld hiervan is de argumentatie in de beleidspresentatie van Crocker, hierin stelt hij dat *'The Soviet Union, alone, has a vested interest in keeping the region in turmoil.'*⁶³ Dat het beleid aangaande zuidelijke Afrika grotendeels het doel had om de sovjetinvloeden te beperken, werd in ieder geval zo gecommuniceerd naar de Zuid-Afrikaanse leiders door Reagan aan Botha in een topoverleg.

"We do not intend to allow that region [zuidelijk Afrika] to fall into the wrong hands. In this regard, we do not intend to give the Soviets an opportunity to

⁶⁰ Massie, *Loosing the Bonds* 522

⁶¹ *Ibidem* 428 en Shubin, *ANC: a view from Moscow*, 220- 228

⁶² K. Somerville, *Southern Africa and the Soviet Union* 226

⁶³ *Ibidem* 234

acquire further access in the region, and we are determined to make maximum efforts to remove Soviet and surrogate influence there."⁶⁴

Vanaf het moment dat het kritisch ontvangen beleid gepresenteerd werd, verschoof de argumentatie steeds meer van het letterlijke en openlijke anticommunisme naar andere argumentatie om de *constructive engagement* tegenover Zuid-Afrika te onderbouwen. Deze argumenten hadden betrekking op het strategische en economische eigenbelang en niet direct op de communistische inmenging *an sich*. Dit is te verklaren door de groeiende tegenstand tegen de apartheid onder de Amerikaanse bevolking. De eenzijdige onderbouwing van het beleid van *constructive engagement* - waarmee ook het Zuid-Afrikaanse apartheidsregime werd gesteund - behoefde meer argumenten en verdediging dan alleen het rode gevaar. De tv-beelden van de aanhoudende rellen tussen zwarten en de politie, begin jaren tachtig, gingen de hele wereld over. Desmond Tutu hield toespraken door heel Amerika en vooral ook heviger wordende protesten in Europa speelden mee. Dit alles versterkte de tegenstand tegen de apartheid - en dus tegen het beleid van de Reagan regering - onder de bevolking en het Amerikaanse congres. De laatste had het beleid van *constructive engagement* al kritisch ontvangen, waardoor er niet veel nodig was voordat er scherpe kritiek werd uitgesproken.

De argumentatie die door Reagan, Crocker en andere regeringsmedewerkers werd gebezigd, is onder een aantal categorieën te verdelen.

Economische belangen

De argumenten rondom de economische belangen, van zowel Zuid-Afrika als de Verenigde Staten, zijn de belangrijkste en meest voorkomende argumenten ter ondersteuning van het beleid van *constructive engagement*. Deze categorie is onder te verdelen in twee groepen argumenten. Allereerst was er de opvatting dat de economische ontwikkeling van de Zuid-Afrikaanse bevolking zou leiden naar een democratischer en gelijkwaardiger samenleving. De Verenigde Staten moesten investeren in de evolutie van de Zuid-Afrikaanse maatschappij, in plaats van een revolutie door de ANC en SACP. Economische sancties en disinvestment werden daarom door Reagan ten zeerste afgeraden en tegen gehouden in het Amerikaanse congres en in de VN-veiligheidsraad. Dit geschiedde op basis van het argument dat dit negatieve effecten zou hebben voor de zwarte arbeiders. Om deze reden werd er juist opgeroepen tot méér economische handel. De Reagan-regering nam hierin ook het voortouw. Aan bedrijven die handel voerden met Zuid-Afrika werd gevraagd aandacht te besteden aan de opleiding en training van zwart personeel, zodat zij zich verder konden ontwikkelen. De Sullivan code werd aanbevolen en vanaf 1984 was het de norm; *'I strongly urge those companies that have not adopted such principles, as for example those*

⁶⁴ *Gesprek tussen Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Dhr. Haig en Zuid-Afrikaanse Minister van Buitenlandse Zaken Dhr. Botha, 16 May 1981*
- Digital National Security Archives

*basically defined in the Sullivan Code, to do so without delay.*⁶⁵ Een soortgelijk argument werd gebruikt door de Verenigde Staten om sancties in de VN-veiligheidsraad tegen te houden. Economische sancties *'would deprive black South Africans of the wages, skills and organizational base they need in their quest for justice'*.⁶⁶

Ten tweede zouden economische sancties geen effect hebben, wanneer niet *alle* landen zouden participeren in het uitvoeren ervan. Aangezien de VS-Zuid-Afrikaanse handel zo'n 6 miljard dollar per jaar bedroeg, zouden de Verenigde Staten veel economisch voordeel mislopen.⁶⁷ Daarnaast zouden economische sancties ook een averechts effect hebben omdat Zuid-Afrika al een ver ontwikkelde economie bezat:

*'As a result of the arms embargo, South Africa, now has the world's tenth largest arms industry. As a result of the partial oil embargo, South Africa has the world's most advanced synthetic fuels industry.'*⁶⁸

Deze twee beide onderdelen van de economische belangen worden slim gekoppeld in een pleidooi tegen economische sancties door regeringsmedewerker Robert Cornelle. Hij beweerde dat het negatieve economische gevolgen zou hebben voor de VS export, VS arbeiders en investeerders uit de VS en *'(...) more important, if adopted, they could sabotage desperately needed economic opportunity for the black majority [in Zuid-Afrika].'*⁶⁹

De rode draad van de economische belangen en dus het voorkomen van de implementatie van economische sancties tegen Zuid-Afrika bestond vooral uit het geloof dat deze sancties op geen enkele manier zouden bijdragen aan de doelen van Reagan en Crocker. Dit gaf Crocker in 1984 zelf aan; *'We [de regering] fail to see how waging economic warfare against the government and people of South Africa can advance our goals or serve the interests of either the American people or the citizens of all races in South Africa.'*⁷⁰ Crocker en de zijnen geloofden in een constructieve dialoog tussen beide landen om verder te komen met de conflicten in de regio, waarna een evolutie van de Zuid-Afrikaanse samenleving vanzelf zal volgen.

⁶⁵ Secretary of State Schultz, Address for Chief executive Officers of U.S. Firms in South Africa, 29 maart 1984 - Digital National Security Archives

Massie, *Loosing the Bonds* 542. Deputy Assistant Secretary Lyman, Prepared Statement before the Subcommittees on International Economic Policy and Trade, and on Africa, of the House Foreign Affairs Committee, 2 december 1982 - Digital National Security Archives

⁶⁶ Representative Alan Keys, Statement before the United Nations General Assembly, 13 december 1984 - Digital National Security Archives

⁶⁷ Assistant Secretary Crocker, Address before the Foreign Relations and National Security Committee of the American Legion, 29 augustus 1981 - Digital National Security Archives

⁶⁸ Carlos P. Romulo, over de zorgen m.b.t. veranderingen in het beleid van de Verenigde Staten, Juni 1981 - Digital National Security Archives

⁶⁹ Deputy Assistant Secretary for Trade and Investment Policy Robert Cornell, Statement before the subcommittee on Financial Institutions Supervision, Regulation and Insurance, Committee on Banking, Finance and urban affairs, 8 juni 1983 - Digital National Security Archives

⁷⁰ Assistant Secretary Crocker, Testimony before a subcommittee of the Senate Foreign Relations Committee, 26 september 1984 - Digital National Security Archives

'Putting money where the mouth is'

Ook werd de ontwikkeling van de achtergestelde bevolking, slachtoffers van de apartheid, ondersteund door de Verenigde Staten met publieke middelen. Er waren meerdere programma's waarbij trainingen, workshops en begeleiding werd gegeven in allerlei vormen om de gevolgen van apartheid voor de slachtoffers te verzachten.⁷¹ Deze steun van slachtoffers sloot aan bij het veroordelen van de apartheid en werd daarom benoemd met de redenering dat de Reagan regering *puts the money where the mouth is*.

Crocker maakte bijvoorbeeld geld vrij voor het onderwijzen van door de apartheid *'disadvantaged people'* omdat deze ontwikkeling centraal stond in *'peaceful evolutionary peace'*.⁷² In 1984 gaf de Amerikaanse overheid 10 miljoen dollar per jaar uit aan programma's *'to uplift those disadvantaged by apartheid'*.⁷³

Strategische belangen

De argumenten die betrekking hadden op strategische belangen, waren naast de economische, de meest gehoorde argumenten voor het beleid van *constructive engagement*. Deze hadden over het algemeen wel betrekking op het beweerde communistisch gevaar in de regio. Deze argumenten werden uitgelegd vanuit een perspectief van eigenbelang en niet vanuit een op zichzelf staand anticommunistisch sentiment op basis van een ideologie. De eigenbelangen van de Verenigde Staten hadden betrekking op de beschikking van waardevolle grondstoffen en de *Cape-Sea Route*.

De vanuit Zuid-Afrika afkomstige mineralen waren essentieel voor de strategische en economische ontwikkeling van de westerse hightech maatschappij. Via de *Cape-Sea Route* langs de kust van zuidelijk Afrika werd 80% van het door Westerse landen gebruikte olie vervoerd. Deze handelsroute werd als *'a lifeline of Western commerce'* bestempeld.⁷⁴ De angst heerste dat deze route onbegaanbaar werd wanneer er meer landen dan Mozambique en Angola (lees: Zuid-Afrika) bestuurd zouden worden door communistische regimes. Reagan benadrukte dit door aan te geven dat Zuid-Afrika *'is strategically essential to the Free world.'*⁷⁵

Door het steunen van de Zuid-Afrikaanse regering en het aansturen op een evolutie in plaats van een revolutie, trachtten de Verenigde Staten de essentiële grondstoffen en de olietoevoer aan het Westen veilig te stellen.

Rust in de regio

De vijf doelstellingen van het beleid van *constructive engagement* zijn reeds genoemd. De eerste daarvan was het eindigen van de Zuid-Afrikaanse annexatie van Namibië, de derde was het zien verdwijnen van de Sovjet-Cubaanse troepen uit Angola. Kortom: rust in de regio. Dit was een doel

⁷¹ Massie, *Loosing the Bonds*, 477

⁷² Crocker, *before the Senate committee on foreign relations on Southern Africa*, 30 april 1982 - Digital National Security Archives

⁷³ Deputy Assistant Secretary Wisner, *Address before the Yale Conference on South Africa*, 22 september 1982 - Digital National Security Archives

Secretary of State Schultz, *Address for Chief Executive Officers of U.S. firms in South Africa*, 29 maart 1984 - Digital National Security Archives

⁷⁴ Assistant Secretary of State Crocker, *Testimony before a Subcommittee of the Senate Judiciary Committee*, 22 maart 1982 - Digital National Security Archives

⁷⁵ Coker, *The United States and South Africa*, 159

en direct een argument voor het beleid van een constructieve benadering. Het zou niet gaan om abstracte idealen die verdedigd moesten worden *“it is, rather, motivated by the pragmatic judgment that our interests are not served by conflict between two groups of nations - both of them potential partners and allies of ours.”*⁷⁶

De steun aan Zuid-Afrika was essentieel om een oplossing te vinden in de regio, een oplossing waarbij Zuid-Afrika een belangrijke rol speelde door doelbewuste destabilisatie van de buurlanden. Pas nadat er een oplossing en rust in de regio was, zou er een oplossing mogelijk zijn voor de apartheidsproblematiek in Zuid-Afrika. Regeringsmedewerker Lyman verwoorde dit als volgt: *‘The United States believes that a resolution of these conflicts is essential to build a regional climate conducive to constructive change inside South Africa away from Apartheid.’*⁷⁷ Ook Chester Crocker benadrukte dit in september 1984 voor de senaat; een interne evolutie in Zuid-Afrika zou onwaarschijnlijk zijn in een klimaat van constante onrust rond de landsgrenzen.⁷⁸

Verzetsbewegingen zijn terroristisch

De Zuid-Afrikaanse overheid beriep zich sinds de invoering van de wet op onderdrukking van het communisme in 1950 op die wet in geval van verzet tegen het regime. Mandela is op basis van die wet veroordeeld en het ANC is op basis van die wet verboden. Tot halverwege de jaren tachtig werd haast elk verzet als een communistische daad bestempeld. De eerste twee jaar beriep de Reagan regering zich op vergelijkbare argumenten, maar later tijdens die termijn veranderde ‘communistisch’ in ‘terroristisch’. De resolute Amerikaanse afkeuring van gewelddadig verzet maakte dat er voor de Amerikaanse overheid, buiten de Zuid-Afrikaanse regering, geen gesprekspartner te vinden was. Alle grotere bewegingen zouden terroristisch zijn en *‘we [de Amerikaanse regering] will not lend our voice to support those dedicated to seizing and holding power through violence.’*⁷⁹ Hoewel inderdaad het overgrote deel van het gewelddadige verzet door Umkontho mogelijk werd gemaakt dankzij de Sovjetunie en de banden met het SACP, bestond de ANC voornamelijk uit nationalistten met slechts een klein aantal socialistische partijpunten. De ANC was absoluut niet als communistisch te bestempelen, de Reagan regering overdreef dit schromelijk.⁸⁰

De Verenigde Staten benadrukten keer op keer dat zij een *geweldloze* overgang wilden in zowel Namibië als Zuid-Afrika; een constructieve en voorwaartse beweging waar agressie geen onderdeel van kon zijn.⁸¹ Dit is het beste zichtbaar wanneer Amerika tegenstemde bij moties en sancties tegen Zuid-Afrika. Tijdens een algemene vergadering van de Verenigde Naties was er voor de

⁷⁶ Deputy Assistant Secretary Wisner, Address before the Yale Conference on South Africa, 22 september 1982 - Digital National Security Archives

⁷⁷ Deputy Assistant Secretary Lyman, Prepared Statement before the Subcommittees on International Economic Policy and Trade, and on Africa, of the House Foreign Affairs Committee, 2 december 1982 - Digital National Security Archives

⁷⁸ Assistant Secretary Crocker, Testimony before a subcommittee of the Senate Foreign Relations Committee, 26 september 1984 - Digital National Security Archives

⁷⁹ Assistant Secretary Crocker, Address before the Foreign Relations and National Security Committee of the American Legion, 29 augustus 1981 - Digital National Security Archives

⁸⁰ Assistant Secretary of State Crocker, Testimony before a Subcommittee of the Senate Judiciary Committee, 22 maart 1982 - Digital National Security Archives

⁸¹ Assistant Secretary of State Crocker, Testimony before a Subcommittee of the Senate Judiciary Committee, 22 maart 1982 - Digital National Security Archives

Amerikaanse vertegenwoordiger genoeg grond om tegen te stemmen wanneer er één element in de resolutie de ANC aanmoedigde; *'it is a sad commentary on the attitudes within this body when resolutions urge war and forget peace.'*⁸²

Stimuleren van Botha

In een document waarin de komst van Botha naar Washington wordt voorbereid is een toespraak te lezen die tijdens de lunch voorgedragen zou worden. Hiervan is het volgende citaat uitermate tekenend voor de Amerikaanse visie op de nieuwe Zuid-Afrikaanse president:

“(...) just as your government found President Reagan’s victory in November a cause for hope for improved relations between our two countries, so were we encouraged that Prime Minister Botha’s victory in April might modify that barrier to the same end.”⁸³

De blanke Afrikaners waren blij met de verkiezing van Reagan, als opvolger van Carter, aangezien Reagan de band met Zuid-Afrika zou aanhalen. Botha stond in Zuid-Afrika en daarbuiten bekend als president die hervormingsgezind zou zijn. Met zijn aantreden had de Amerikaanse regering genoeg vertrouwen in het ontstaan van een interne evolutie naar een minder racistisch en meer democratisch systeem. Botha zou op de goede weg zijn.

Vanaf het moment dat Botha president was, hamerde Reagan op de komende veranderingen in de apartheid of de al doorgevoerde veranderingen. Botha moest hierin gestimuleerd worden door een positieve benadering. In 1982 werd er aangegeven dat er *'fortunately'* duidelijke aanwijzingen voor veranderingen in Zuid-Afrika zouden zijn die er veelbelovend uitzagen en een stimulans zouden zijn voor de relatie tussen de VS en Zuid-Afrika. Veranderingen die de aandacht van de VS verdienden om te kijken hoe die gesteund zouden moeten worden.⁸⁴

De precieze aanwijzingen of veranderingen werden bijna nooit expliciet genoemd. Meestal hadden deze betrekking op de sterke economische groei, het verbeterende onderwijs voor zwarten (met dank aan de ontwikkelingshulp van de VS) en de ontwikkelingen van vakbonden (ook mede dankzij diezelfde ontwikkelingshulp). Slechts één keer werd er expliciet verwezen naar een stap die Botha ook daadwerkelijk heeft gemaakt qua hervorming van het apartheidsregime; een goedgekeurd referendum in 1983 om een extra parlement met daarin Indiërs, kleurlingen en blanken zitting te laten nemen.⁸⁵ Deze voor conservatieve Afrikanen ver gaande zet was voor het overgrote deel aan Westerse landen niet goed genoeg; zwarten mochten er geen zitting nemen. Crocker benaderde dit

⁸² Representative Alan Key, statements before the United Nations General Assembly, 13 december 1984 - Digital National Security Archives

⁸³ Geheime voorbereidingen voor de Presidentiele lunch tussen Botha en Reagan, 12 mei 1981 - Digital National Security Archives

⁸⁴ Deputy Assistant Secretary Wisner, Address before the Yale Conference on South Africa, 22 september 1982 - Digital National Security Archives

⁸⁵ Coker, *The United States and South Africa*, 163

positief door te zeggen dat *'the very exclusion of blacks ironically has forced the future political role of blacks on top of the public agenda'*.⁸⁶

Over het algemeen werd Botha door de Reagan regering gelauwerd om zijn hervormingen en *'impressive changes and many important steps'*.⁸⁷ Hoewel deze veelal afwezig waren, was dit ook een van de belangrijkste argumenten voor constructive engagement. Alsof het einde van de apartheid in zicht was. Het uitblijven van verwachte en beloofde hervormingen zou in 1985 ook een van de belangrijkste redenen zijn voor een omslag in het Amerikaanse beleid.

Verdere verloop

In de laatste weken van de eerste termijn van de Reagan regering - december 1984 - en verder in zijn tweede termijn zwollen de protesten tegen de *constructive engagement* verder aan, zowel in het Congres als onder de Amerikaanse bevolking. Door de afkondiging van de noodtoestand in Zuid-Afrika in reactie op de heviger wordende rellen, de Nobelprijs voor de vrede voor Tutu, en voornamelijk de constatering dat er slechts minieme vooruitgang was van de mensenrechtensituatie in Zuid-Afrika ging het congres over tot een wetsvoorstel met sancties.

Reagan's eerste reactie bestond uit een veto en een eigen wetsvoorstel met veel minder vergaande sancties. Dit veto werd door het congres *overruled*. Dit was het teken dat het beleid van *constructive engagement* voorgoed had afgedaan. Het einde van een beleid dat in het congres vanaf het eerste moment al kritisch werd ontvangen. *'It was, even then, very clear to many of us in the Congress that this policy had been an utter failure and that the options embraced by the Reagan administration in hopes of alleviating a worsening situation in South Africa had, in fact, merely made matters worse.'*⁸⁸ Crocker en Reagan lukte het niet langer om te verantwoorden dat resoluties die veroordelend waren over Zuid-Afrikaanse agressie in de regio geblokkeerd werden in de VN. Ook verwijzingen naar aanstaande hervormingen in Zuid-Afrika werden niet langer geloofd.⁸⁹

⁸⁶ Assistant Secretary Crocker , *Testimony before the Subcommittee of the Senate Foreign Relations Committee, 26 september 1984 - Digital National Security Archives*

⁸⁷ Bericht van de Amerikaanse ambassade in Zuid-Afrika over de terugkeer van Botha n.a.v. bezoek in de Verenigde Staten, 18 mei 1981 - Digital National Security Archives

⁸⁸ House of Representatives, *The Current Crisis in South Africa: Hearing before the Subcommittee on Africa of the Committee on Foreign Affairs, Second Session, 4 december 1984 - Digital National Security Archives*

Conclusie

De Koude Oorlog bereikte het Afrikaanse continent relatief laat door het gebrek aan historische contacten en redenen daartoe. Na de eerste overwinningen en verliezen aan beide kanten, brak de Koude Oorlog pas echt los in zuidelijk Afrika, alwaar in Angola tienduizenden troepen uit Cuba en de Sovjet-Unie gestationeerd waren. Deze situatie was voor de Amerikaanse belangen uiterst onwenselijk. Instabiliteit en gevaar voor het domino-effect leidden tot onzekerheid over de toegang tot essentiële mineralen en strategische handelsroutes.

Beide grootmachten steunden in verschillende landen een andere verzetsgroep door het leveren van wapens en het faciliteren van trainingen. Hierdoor bleef het, voornamelijk in zuidelijk Afrika, voor lange tijd onrustig. Deze regionale onrust werd versterkt door de uitwassen van de interne onrust in Zuid-Afrika. De belangrijkste verzetsbeweging tegen de apartheid was het ANC, dat samen met de communistische partij, het SCAP, een militaire tak had opgericht die bijna volledig opereerde dankzij de steun van de Sovjet-Unie. Umkontho we Sizwe pleegde met honderden, door het sovjetleger opgeleide, soldaten honderden aanslagen in Zuid-Afrika. Deze Sovjetsteun heeft een belangrijke rol gespeeld tijdens de Apartheidsstrijd en was essentieel voor de activiteiten van Umkontho. De Sovjet-Unie verleende deze steun op grond van de overtuiging dat de apartheid onwenselijk en afkeurenswaardig racisme was. Ook in de Verenigde Naties vocht de Sovjet-Unie voor het gelijk van de ANC.

Voor het verboden gewapende verzet van het ANC en SACP werd getraind in buurlanden van Zuid-Afrika, waar de organisaties waren ondergedoken. De Zuid-Afrikaanse aanvallen in buurlanden op de ANC maakten dat de apartheidstrijd samen hing met de onrust in de regio. Door deze regionale ontwikkelingen werd het Zuid-Afrikaanse handelen van groot belang voor de Verenigde Staten.

Het beleid van de Verenigde Staten aangaande Afrika wisselde per president. Waar Kennedy en Carter met sancties en veroordelingen hoopten de racistische politiek te kunnen beïnvloeden, probeerden Nixon en Reagan dit met het een constructieve dialoog als stimulans.

Reagan droeg tijdens zijn verkiezingscampagne een sterk anticommunistisch beleid uit. Het viel dan ook te verwachten dat het Zuid-Afrika beleid van Ronald Reagan sterk anticommunistisch georiënteerd zou zijn. Vooral omdat de Zuid-Afrikaanse overheid dat als het argument gebruikte van onderdrukking van verzet en hervormingen en omdat de basis van het verzet tegen de Apartheid door de Sovjet-Unie gefaciliteerd werd. Dit is in de eerste periode van Reagan's presidentschap ook deels waar. De eerste anderhalf jaar, was anticommunisme de hoofdreden om het beleid van *constructive engagement* te voeren. Dit beleid van Chester Crocker, Afrika-deskundige van Reagan, was gebaseerd op de regionale samenhang van de bezetting van Namibië, de Sovjet-Cubaanse aanwezigheid in Angola en het gebrek aan interne hervormingen in Zuid-Afrika. De eerste twee problemen moesten tezamen opgelost worden voordat er gewerkt kon worden aan het derde probleem. Dit werd onderbouwd met de gedachte dat Namibië een buffer was tegen de Sovjet-Cubaanse aanwezigheid in Angola en dat door deze onrusten en gevaren, de Zuid-Afrikaanse overheid niet over durfde te gaan tot hervormingen omdat het rode gevaar dan zijn kans zou grijpen.

Het beleid van *constructive engagement* werd dus vooral met het ‘rode gevaar’ verantwoord. Echter, doordat het dit beleid *tough on communism* was maar *soft on apartheid*, riep het beleid al snel kritiek op.

De Amerikaanse bevolking en vooral het congres stonden kritischer tegenover het beleid van Reagan en Crocker omdat het zoeken naar een oplossing in de regio blijkbaar ook betekende dat Zuid-Afrika op geen enkele manier meer gestraft kon worden voor het racistische Apartheidsbeleid. Dit was het grote nadeel van het beleid om tot een oplossing te komen in de regio; de grootmacht Zuid-Afrika was er voor nodig.

De abstractie van het vechten tegen een andere ideologie verloor het snel van de dagelijkse berichtgeving over de escalerende wantoestanden in Zuid-Afrika. Terwijl de protesten in zowel Zuid-Afrika als in de internationale gemeenschap feller en frequenter werden, veranderde de publieke opinie in de Verenigde Staten en konden de congresleden niet nog langer wachten op een succesje tijdens het beleid en een cosmetische hervorming in Zuid-Afrika. Het abstracte, ideologische en de niet op realiteit gebaseerde angst voor het communisme in Zuid-Afrika werd steeds minder belangrijk dan het dagelijks zichtbare, systematische en ronduit te veroordelen apartheid.

Nog vóór de helft van de eerste ambtstermijn van Reagan moest Crocker steeds meer argumenten uit de kast trekken om het beleid te verdedigen. Voorkomen van communisme was niet meer het hoogste doel van Reagan en Crocker. Het eigenbelang kwam centraal te staan in het beleid. Zuid-Afrika moest gesteund worden omdat er grote Amerikaanse economische belangen waren qua grondstoffen en het feit dat grote hoeveelheden olie met bestemming ‘het Westen’ langs de Kaap kust vervoerd werden. Ondertussen werden de gevolgen van de Apartheid voor de zwarten aangepakt met ontwikkelingshulp voor onderwijs en vakbonden: druppels op een gloeiende plaat. Ook de argumenten dat er eerst rust in de regio moest komen en dat president Botha zo goed en kwaad als hij kon zijn uiterste best deed om de apartheid te hervormen maakten het beleid van *constructive engagement* een beleid dat rugdekking gaf aan de Zuid-Afrikaanse overheid.

In de jaren 1983 en 1984 waren ook de argumenten gebaseerd op eigenbelang niet langer afdoende ondersteuning voor het beleid van Reagan. Economische betrekkingen werden neergezet als een essentiële factor voor het welzijn en de ontwikkeling van de zwarte bevolking. Het beperken van Amerikaanse investeringen zou inhumain zijn en een averechts effect hebben. Een constructieve dialoog moest er voor zorgen dat er een interne evolutie zou plaats vinden in Zuid-Afrika.

Met deze argumenten weet Reagan tot einde jaren tachtig sancties tegen te houden, in de VN en binnen zijn regering. In 1984, wanneer hij sancties vanuit het Congress met een veto tegen wil houden, onderbouwt hij dit met argumenten aangaande de evolutie van de zwarte bevolking en economische belangen. De communistische steun aan de ANC, Umkontho en de SACP wordt hierbij niet genoemd.

Zo is er een duidelijke ontwikkeling zichtbaar, waarin tijdens Reagan’s aantreden en beleidspresentatie voornamelijk een beleid werd gepresenteerd met de argumentatie dat de Sovjet-Unie een groot gevaar vormde voor de regio, gebaseerd op de wetenschap dat er communistische steun geboden werd aan de ANC, SACP en Umkontho. Vanaf halverwege 1982 zwol de kritiek op het

beleid aan en moest Crocker met meer inhoudelijke argumenten komen om het beleid te verdedigen. Het 'rode gevaar' bleek niet meer genoeg, de economische en strategische eigenbelangen kwamen voorop te staan. Aan het eind van Reagans eerste termijn werd de regering meer en meer gedwongen om op te treden tegen het racistische apartheidssysteem. Argumenten voor het beleid waren niet meer te vinden in het anticommunisme, maar in de ontwikkeling van de zwarte bevolking. Op deze manier werd de stabiele sovjetbijdrage aan de apartheidstrijd in Zuid-Afrika in afnemende mate gebruikt in de onderbouwing van het beleid van de Verenigde Staten aangaande Zuid-Afrika ten tijde van de eerste Reagan regering.

Literatuurlijst

Albright, D.E., (ed), *Africa and International Communism* (Londen 1980).

Boschini, A., Olofsgard, A., *Foreign Aird: an instrument for fighting communism?* (2005).

Clough, M., 'Reassessing the Soviet Challenge in Africa'. *Policy Papers in International Affairs* 25 (1986)

Coker, C., *The United States and South Africa: 1968-1985 Constructive Engagement and its Critics* (Durham 1986).

Barber, J. en Barralt, J., *South Africa's Foreign Policy: the search for status and security 1945-1988* (Cambridge 1990).

Dagne, T., *Africa: U.S. Foreign Assistance Issues* (2011).

Darby, P., *Three faces of imperialism: British and American Approaches to Asia and Africa 1870-1970* (London 1987).

Dunning, T., 'Conditioning the Effects of Aid: Cold War Politics, Donor Credibility, and Democracy in Africa' *International Organization* 58 (2004) 409-423

Ellis, S. en Sechaba, T., *Comrades against Apartheid: The ANC & the South African Communist Party in Exile* (London 1999).

Etzold, T.H., Gaddis, J.L., *Containment, documents on American policy and strategy; 1945-1950* (New York 1978).

Greig, I., *The communist challenge to Africa: An analysis of contemporary Soviet, Chines and Cuban policies* (Sandton 1977).

Johns, S., Davis, R.H, (ed), *Mandela, Tambo and the African National Congress: The Struggle Against Apartheid, 1948-1990* (Oxford 1991).

Juckes, T.J., *Opposition in South Africa: the leadership of Z.K. Matthews, Nelson Mandela, and Stephen Biko* (Londen 1995).

Karis, T.G., 'South African liberation: the communist factor' *Foreign Affairs*

Klinghoffer, A.J., *The Angolan War: a study in Soviet policy in the Third World* (Boulder 1980).

Legvold, R., *Soviet Policy in West Africa* (Cambridge 1970).

Lemarchand, E., *American policy in southern Africa; the stakes and the stance* (Washington D.C. 1981).

Lodge, T., *Black Politics in South Africa since 1945* (Johannesburg 1983).

Lopatov, V., *The Soviet Union and Africa* (Moscow 1987).

Mandela, N., *De lange weg naar de vrijheid* (2004).

Marte, L.F., *Political Cycles in International Relations: The Cold War and Africa 1945-1990* (Washington 1994).

Marx, A.W., *Lessons of Struggle: South African internal opposition, 1960-1990* (Oxford 1992).

Massie, R.K., *Loosing the Bonds: The United States and South Africa in the Apartheid Years* (New York 1997).

McKinley, D.T., *The ANC and the liberation struggle* (Londen 1997).

Meernik, J., Krueger, E.L. en Poe, S.C., 'Testing models of U.S. Foreign policy: Foreign Aid during and after the Cold War' *The Journal of Politics* 60 (1998) 63-85

Nel, P., *The Changin Content of Soviet Policy towards Southern Africa* (Köln 1990).

Price, R.M., 'U.S. foreign policy in Sub-Saharan Africa: national interest and global strategy'. *Policy Papers in International Affairs* 25 (1978)

Rees, D., 'Soviet Strategic Penetration of Africa'. *Conflict Studies* 77 (1976).

Reybrouck, R. van, *Congo: een geschiedenis* (Amsterdam, 2010)

Service, R., *The penguin history of modern Russia: from tsarism to the twenty-first century* (London 2009).

Shubin, V., *ANC: a view from Moscow* (Bellville 1999).

Somerville, K., *Southern Africa and the Soviet Union: from communist international to Commonwealth of Independent States* (Londen 1993).

Sparks, A., *De kust van de goede hoop: De geschiedenis van Zuid-Afrika* (New York, 1990).

Stevens, C., *The Soviet Union and black Africa* (London 1976).

Stokke, B.R., *Soviet and Eastern European Trade and aid in Africa* (London 1967).

Walters, R.S., *American & Soviet Aid: A Comparative Analysis* (Pittsburgh 1970).

Weinstein, W., (ed), *Chinese and Soviet Aid to Africa* (New York 1975).

Winter, G., *Geheim agent voor Zuid-Afrika: 16 jaar in dienst van de BOSS* (Amsterdam 1981).

Zubok, V.M., *A Failed Empire: the Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev* (North Carolina 2007).